

БӨЛІМ: БАЛАБАҚША

Мектепке дейінгі жастағы балалармен тиімді қарым-қатынас орнату жолдары

ЖАРИЯЛАНДЫ
17.05.2025**ТІРЕК СӨЗДЕР**

қарым-қатынас, мектепке дейінгі бала, педагогикалық тәсілдер, сенім, тиімді коммуникация, тілдік даму, эмоциялық байланыс

СІЛТЕМЕ<https://bilimger.kz/179451/>**Тангиркулова Назила Ахматовна**

Балжан бөбекжай-бақшасы жеке мекемесі

Тәрбиеші

Аннотация

Бұл мақалада мектепке дейінгі жастағы балалармен тиімді қарым-қатынас орнатудың жолдары қарастырылады. Ерте жастағы бала үшін тілдік, эмоционалдық және әлеуметтік қарым-қатынас — оның дамуының іргетасы болып табылады. Педагог пен баланың арасындағы тиімді қарым-қатынас сенімге, түсіністікке және қолдауға негізделуі тиіс. Мақалада баламен қарым-қатынас орнатудағы негізгі қағидалар, педагогикалық тәсілдер мен балалардың жас ерекшеліктерін ескерудің маңыздылығы сипатталады. Сондай-ақ, баланың өзіндік пікірін қалыптастыру, тыңдай білу және тілдік дағдыларын дамыту бағытында тәрбиешінің рөлі талданады.

Кілт сөздер: мектепке дейінгі бала, қарым-қатынас, тілдік даму, сенім, эмоциялық байланыс, педагогикалық тәсілдер, тиімді коммуникация.

Кіріспе

Мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбие мен оқыту процесінің табысты жүзеге асуы көп жағдайда педагог пен бала арасындағы қарым-қатынас сапасына байланысты. Бұл кезең — адамның тілдік, эмоционалдық және мінездік қасиеттері қалыптасатын маңызды саты. Осыған орай педагогикалық тәжірибеде тиімді қарым-қатынас орнатудың әдіс-тәсілдерін меңгеру тәрбиешінің кәсіби құзыреттілігінің негізгі бөлігіне айналды. Баламен дұрыс байланыс орнату арқылы оның ішкі әлемін тануға, қажеттіліктері мен қызығушылықтарын анықтауға, тұлғалық дамуына ықпал етуге болады. Тиімді қарым-қатынас – бұл педагогтың тек ақпарат жеткізуші емес, сонымен қатар баланың серіктесі, қолдаушысы және бағыттаушысы ретіндегі рөлін көрсетеді.

Эмоциялық қолдау мен сенім атмосферасын қалыптастыру

Баламен тиімді қарым-қатынас орнатуда ең алдымен сенімді және қауіпсіз эмоционалдық орта құру қажет. Мектепке дейінгі жастағы бала әлі де болса ересектерге тәуелді, оның көңіл-күйі мен өзіндік бағасы көбіне тәрбиешінің көзқарасына байланысты. Эмоциялық қолдаудың болуы – баланың өзін қауіпсіз әрі бағалы сезінуінің басты кепілі. Педагог баланың жетістіктерін мойындап, оны мадақтау арқылы ішкі мотивациясын күшейтеді. Сонымен қатар, баланың қателіктерін жазғырмай, сабырмен түсіндіру, әрдайым баланы тыңдай білу, оның пікірін құрметтеу тәрбиеші мен бала арасындағы сенімді нығайтады. Сенім мен құрметке негізделген қарым-қатынас баланың коммуникативтік дағдыларын жетілдіруге, өз ойын еркін білдіруіне мүмкіндік береді[1]. Мұндай қолдау балада өзін-өзі бағалау сезімін арттырып, эмоционалдық тұрақтылықтың дамуына септігін тигізеді.

Тілдік және вербалды емес қарым-қатынас құралдарын тиімді пайдалану

Мектепке дейінгі жаста бала тілді меңгеру процесінен өтеді, сондықтан педагогтың сөйлеу мәнері, дауыс ырғағы, сөздік қоры ерекше маңызға ие. Тәрбиешінің анық, қарапайым, түсінікті және жылы сөйлеуі баланың тіл үйренуіне жағымды әсер етеді. Сонымен қатар, вербалды емес қарым-қатынас құралдары – ым-ишара, бет-әлпет мимикасы, дене қимылдары – балаға ақпарат жеткізудің маңызды тәсілі болып табылады. Балалар көбінесе ересектердің эмоциялық күйін осы вербалды емес белгілер арқылы қабылдайды. Сондықтан тәрбиеші әрдайым жағымды көңіл күйде, жылы жүзбен сөйлесуге тырысуы тиіс. Көзбе-көз байланыс орнату, иық деңгейінде отырып сөйлесу, баланың көзіне қарап жауап беру – қарым-қатынастың тиімділігін арттырады. Мұндай тәсілдер арқылы бала өзін естілген, қабылданған және маңызды тұлға ретінде сезінеді[2]. Сонымен қатар, баланың тілі мен сөйлеуін дамыту үшін арнайы ойындар, драматизация элементтері, ертегі терапиясы сияқты әдістер де тиімді.

Баланың тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып дараландырылған қарым-қатынас құру

Тиімді қарым-қатынастың тағы бір маңызды шарты – әр баланың даралығын тану және соған сай қарым-қатынас тәсілін таңдау. Мектепке дейінгі жастағы балалар бір-біріне ұқсамайды: біреуі белсенді, екіншісі тұйық; біреуі тез үйренеді, екіншісі баяу қабылдайды. Сондықтан тәрбиеші әр баланың темпераментін, эмоциялық деңгейін, қарым-қатынас стилін ескере отырып, оған сәйкес әдіс қолдануы қажет. Мұндай дара көзқарас баланың өзін қабылданған сезінуіне, өзіне деген сенімнің артуына ықпал етеді. Бұл жерде тәрбиеші тек бақылаушы ғана емес, диагностикалық функцияны да атқарады: ол баланың мінез-құлқындағы, көңіл-күйіндегі өзгерістерді байқап, оның әлеуметтік бейімделуіне көмектеседі. Дараландырылған қарым-қатынас баланың жеке қажеттіліктері мен мүмкіндіктерін ескере отырып, тәрбиелеу мен оқыту процесін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді[3].

Тыңдай білу және диалог жүргізу мәдениетін дамыту

Баланы шынайы тыңдай білу – тиімді қарым-қатынастың ең негізгі элементтерінің бірі. Көп жағдайда ересектер балалардың айтқандарын тыңдағандай болып көрінеді, бірақ шын мәнінде олардың пікіріне мән бермейді. Ал бала өзін тыңдамағанын сезсе, өз ойын айтуға құлықсыз болады. Сондықтан тәрбиеші баланың ойын шынайы қызығушылықпен тыңдап, оның пікірін құнды деп қабылдауы қажет. Тыңдау мәдениеті арқылы бала өзін құрметтелетін тұлға ретінде сезінеді. Сонымен қатар, тәрбиеші балалар арасында диалог жүргізуді де үйретуі тиіс. Диалог — өзара түсіністік пен серіктестікке негізделген қарым-қатынас формасы. Ол балалардың өзара пікір алмасуына, тыңдай білуіне, келісуге және өзін білдіруге тәрбиелейді. Мұндай қарым-қатынас дағдылары баланың мектеп жасына дейінгі кезеңде-ақ қалыптасып, кейінгі оқу процесіне оң әсерін тигізеді[4].

Қорытынды

Мектепке дейінгі жастағы балалармен тиімді қарым-қатынас орнату — тәрбиешінің кәсіби шеберлігінің басты көрсеткіштерінің бірі. Ол тек педагогикалық дағды емес, сонымен қатар терең адами қасиеттер мен эмоционалдық интеллектіні талап етеді. Сенімге, құрметке және эмоционалдық қолдауға негізделген қарым-қатынас баланың тілдік, әлеуметтік және психологиялық дамуына тікелей әсер етеді. Сондықтан әрбір тәрбиеші баламен байланыс орнатуда ғылыми негізделген және тәжірибеде дәлелденген әдіс-тәсілдерді меңгеріп, оларды үнемі жетілдіріп отыруы қажет. Бала – болашақтың негізі, ал ол негіздің мықты болуы ересектермен орнатылған сапалы қарым-қатынасқа тікелей байланысты.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Жанпейісова М.М. Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: «Дарын», 2021.
2. Иманбаева С.К. Қарым-қатынас психологиясы. – Нұр-Сұлтан: Ұлағат, 2020.
3. Левина Р.Н. Развитие общения у дошкольников. – М.: Просвещение, 2022.
4. Урунтаева Г.А. Психология дошкольника. – М.: Академия, 2021.
5. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың мемлекеттік стандарты. <https://www.nao.kz>
6. ЮНИСЕФ. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту бойынша ұсыныстар. <https://www.unicef.org/kazakhstan/ru>
7. Қожахметова К.Ж. Балалармен тілдесу мәдениеті. – Алматы: «Білім» баспасы, 2019.
8. Бимбетова Л.Ш. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілі және оны дамыту жолдары. // Педагогика және психология журналы. – 2022. – №2. – Б. 45-50.

© 2026 Bilimger.kz Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.